

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Таміла Олександрівна ГРАЧЕВСЬКА

Кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна 72, Дніпро, 49010, Україна

E-mail: persefona01@i.ua,

Дар'я Василівна АХМАДЖАНОВА

Студентка п'ятого курсу спеціальності
Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна, 72, Дніпро, 49000, Україна

E-mail: dasha20010905@gmail.com,

УДК 327.58(477):355.4(470+571)

Tamila HRACHEVSKA

PhD in Historical science, Assoc. Prof.,
Assoc. Prof. of the Department of
International Relations,
Oles Honchar Dnipro National University Gagarina,
Gagarina Ave., 72; Dnipro, 49010, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6214-6767>

Daria AKHMADZHANOVA

Fifth year student majoring in International
Relations, Social Communications and
Regional Studies,
Oles Honchar Dnipro National University,
Gagarina Ave., 72; Dnipro,
49010, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9748-971X>

**РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПІДТРИМЦІ УКРАЇНИ
В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**

Received 24 May 2023; revised 17 June 2023; accepted 30 June 2023

DOI: 10.15421/352313

Анотація

Досліджено особливості української діаспори як окремого суб'єкта підтримки України в політично-економічному вимірі в умовах російської агресії. Охарактеризовано діяльність українців зарубіжжя, які представляють інтереси української держави на міжнародному рівні, широко використовуючи різні методи та технології, зокрема інформаційно-комунікативні. Визначено, що починаючи з 2014 року, Україна отримала значну підтримку від української діаспори, особливо у період розгортання подій Євромайдану, анексії Криму, війни на Сході України та повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Розкрито провідні напрямки допомоги у період воєнного стану України, наданої діаспорою (гуманітарна допомога, боротьба з фейками російської пропаганди в межах іноземних засобів масової інформації, розповсюдження інформації, що відповідає дійсності, адвокація, лобіювання, вплив на уряди країн перебування з метою запровадження санкційних заходів, спрямованих проти агресора та визнання його країною-терористом й проведення активних політичних акцій). Підкреслено роль новостворених громадських організацій Razom for Ukraine, Nova Ukraine, Ukrainian Congress Committee of America та Американо-український фонд, Конфедерація українців Латвії («Віче») у підтримці руху української діаспори до перемоги України у російсько-українській війні через поширення ініціатив до Конгресу США щодо сприяння Україні та наданням речей для тактичної медицини, медичного устаткування, засобів зв'язку, розробки нових проєктів підтримки, в тому числі й евакуації українців у безпечні зони. Досліджено економічні аспекти підтримки українців із-за кордону через донати, перекази, інвестиції. Виокремлено нові шляхи економічної інтеграції діаспори та України: негласні знання, що є потенційним джерелом можливостей для торгівлі, інвестицій, інновацій та професійних мереж.

Ключові слова: діаспора, українська діаспора, українці зарубіжжя, діаспоральна політика, зовнішня політика, національні інтереси України, російсько-українська війна.

**THE ROLE OF THE UKRAINIAN DIASPORA IN SUPPORTING UKRAINE
IN THE FACE OF RUSSIAN AGGRESSION**

Abstract

The specificity of the Ukrainian diaspora as a separate entity supporting Ukraine in the political and economic dimension in the context of Russian aggression is investigated. The activities of Ukrainians abroad, who transmit the interests of the state to the global society through the phenomenon of scientific and technological development, are characterised. It is determined that since 2014, the activities of the state have received

significant support from the Ukrainian diaspora, especially in the context of Euromaidan, the annexation of Crimea, the war in eastern Ukraine and the full invasion of the Russian Federation. The current areas of assistance to Ukraine in the state of war through its diaspora are revealed on the example of humanitarian aid, combating fakes of Russian propaganda within foreign sources, dissemination of information that corresponds to reality, advocacy, lobbying, influence on the governments of host countries in order to impose sanctions on the aggressor. The role of the newly created NGOs Razom for Ukraine and Nova Ukraine is emphasised. Ukrainian Congress Committee of America, the US-Ukraine Foundation, and the Confederation of Ukrainians of Latvia ("Veche") as a lever for the Ukrainian diaspora to move towards Ukraine's victory in the Russian-Ukrainian war through the dissemination of initiatives to the US Congress to support Ukraine and provide tactical medicine, medical equipment, and communications equipment, and the development of new support projects, including the evacuation of Ukrainians to safe zones. On the economic side, the importance of supporting Ukrainians from abroad through donations, transfers, and investments is identified. New ways of economic integration between the diaspora and Ukraine are highlighted: tacit knowledge, which is a potential source of opportunities for trade, investment, innovation, and professional networks.

Keywords: *diaspora, Ukrainian diaspora, Ukrainians abroad, diaspora policy, foreign policy, national interests of Ukraine, Russian-Ukrainian war.*

Постановка проблеми.

Дослідження ролі української діаспори у підтримці України в умовах агресії з боку Російської Федерації є надзвичайно актуальним питанням, яке має важливе значення не лише з академічної точки зору, а й з практичної, оскільки дозволяє більш глибоко простежити процес впливу діаспор на ухвалення рішень в державах їх проживання.

Варто зазначити, що українська діаспора активно підтримує Україну в політичній, економічній, соціокультурній та інформаційній сферах, надавала сприяння Україні щодо набуття нею статусу рівноправного члена міжнародної спільноти після отримання незалежності. Закордонне українство є одним із політичних та економічних мостів між Україною та світовою спільнотою. Українська діаспора де-факто виконує роль посла своєї батьківщини в країні перебування, представника інтересів України на певних континентах. Доказом цього може слугувати сильний зв'язок між українською діаспорою та її батьківщиною. Діаспори залучені до розвитку співробітництва у різних сферах від економіки до культури, саме експатріанти сприяють економічному розвитку, підтримують процеси демократизації або беруть участь у впливі на громадськість у місці свого проживання на користь країни свого походження. Як наслідок, уряди, політичні партії, міжнародні організації та групи громадянського суспільства стали більш зацікавленими у досягненні своїх цілей

у глобалізованому світі за допомогою груп діаспори. Україна не є виключенням, тому все більше посилює свої взаємини з українською діаспорою у всьому світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання ролі діяльності діаспор в політичній та економічній підтримці України стало об'єктом дослідження як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Ґрунтовний аналіз даного питання було здійснено такими фахівцями як Джудіт Т. Шуваль, Індіана Д. Мінто-Кой, Вільям Бартом'єр, Фіона Адамсон, Марк Бойл і Роб Кітчін. Серед українських вчених, які займаються питанням визначення української діаспори варто виділити роботи Л. Мельника, які приділені різним аспектам функціонування української діаспори у Німеччині, зокрема тому, як вона намагається підтримувати євроінтеграційні прагнення України [Мелник 2016]. Провідні напрямки здійснення допомоги Україні були проаналізовані у розвідці М.Набоки [Набока 2015]. Г.Кісіль визначив значення допомоги, яка надається українською діаспорою на регіональному рівні, проаналізувавши як ця допомога сприяє більш плідній діяльності тернопільських волонтерів [Кісіль 2023].

Незважаючи на значну активізацію української діаспори щодо підтримки України в умовах війни, наразі немає комплексних досліджень, які розкривали всі складники її діяльності, що й актуалізує означене питання.

Мета статті полягає в здійсненні комплексного та всебічного аналізу діяльності української діаспори щодо надання підтримки Україні в умовах неспровокованої російської агресії як на урядовому, так і неурядовому, громадському, рівнях.

Виклад основного матеріалу.

На сьогодні майже всі країни світу розглядають свої діаспори як потужний фактор розвитку як на рівні внутрішньодержавного розвитку, так і для розвитку на міжнародній арені у двосторонньому та багатосторонньому форматах. Означений підхід перетворився на один із ключових трендів у практиці держав світу. Україна також у своїй зовнішньополітичній діяльності не стоїть осторонь нього.

У ХХІ ст. діаспори продовжують бути важливими гравцями у світовій політиці, вони є активними учасниками як внутрішньополітичних процесів, так і розвитку відносин на світовій арені, оскільки вони виступають в різних ролях – лобістів, провідників певних політичних сил тощо. Однією з причин зростання їх політичного значення є виникнення та широке розповсюдження нових інформаційно-комунікаційних технологій, завдяки яким вони підтримують міждержавні зв'язки та мають змогу вести «життя через кордони».

Однією з перших форм підтримки України закордонними українцями була політична підтримка незалежності України. Завдяки активній позиції українців в Канаді, саме ця країна Заходу однією із перших підтримала незалежність України, адже саме українські діаспоряни поширювали заклики, протести проти відвідування представників УСРР, готували інформаційні телевізійні передачі та подавали петиції, що мали на меті спонукати канадський уряд до більш активних дій на шляху визнання України як самостійного суб'єкта на міжнародній арені.

Зі здобуттям незалежності українці зарубіжжя змогли активізувати процес демократизації та лобіювання політики держав, де вони проживають, щодо формування проукраїнської позиції. З цього моменту представники діаспори здійснювали програми обмінами, до яких долучалися представники незалежної України, проводили з'їзди представників

науки, економіки, політики, культури й конференції із залученням членів своєї рідної країни та представників країни-реципієнта [Проць 2012].

Непересічною подією, яка надала нового імпульсу щодо розвитку відносин між Україною та діаспорою, були події Революції Гідності, яка посилила у представників української діаспори відчуття патріотизму та стала знаковою в її політичній підтримці демократичних перетворень в Україні. В той час відбулось перше справжнє єднання українців зарубіжжя, «стара» діаспора знайшла спільну мову з «новою», разом вони проводили мітинги, інформаційні комплекси заходів задля пояснення місцевій спільноті та урядовцям ситуації в Україні. Події, що супроводжували Євромайдан, Революцію Гідності, анексію Криму та початок війни на сході спровокували появу нових українських громадських організацій у Великій Британії. Українці в Великій Британії збирали підписи, де просили британський уряд надати підтримку Україні, діаспора зробила багато кроків щодо посилення дипломатичної підтримки України. Асоціація українців у Великій Британії зверталась з проханням підтримати Україну та «заморозити» російські активи як в країні, так і в ЄС [Цюпин 2013]. Окрім проведення інформаційних кампаній, поширення актуальних новин, збору фінансової допомоги українська діаспора влаштовувала у всьому світі свої майдани. Найбільш відомим є «Лондонський Євромайдан», для якого було притаманна мобілізованість українців, динамізм, регулярність мітингів. «Лондонський Євромайдан» мав на меті декілька цілей: заохочення Великої Британії до допомоги Україні у підтримці реалізації її євроінтеграційних прагнень, протест проти рішення українського уряду відмовитися від зближення з Європою, згодом були висунуті до британського уряду вимоги щодо виконання Будапештського меморандуму та запровадження санкцій проти Володимира Путіна.

У цілому акції на підтримку українського народу проходили майже на всіх континентах, окрім Африки, а імпульс цьому був наданий саме українською діаспорою у Великій Британії. Так, діаспора Канади, США, Брази-

лії та Аргентини також мали свої «майдани». Держави-сусіди України також були залучені до процесу створення «майданів», осторонь не залишились й такі держави як Португалія, Нідерланди, Франція, Японія, Південна Корея та навіть Об'єднані Арабські Емірати. Спільним для «майданів» в означених країнах було проведення акцій на надання допомоги, політичної підтримки України на її шляху до євроінтеграції. Під час анексії Криму та початку війни на сході України представники української діаспори також активно проводили акції, спрямовані на підтримку України, що може свідчити про наявність у представників діаспори української самоідентичності, попри їх частково асиміляцію в країнах їх проживання [Набока 2015].

З 2014 року українська діаспора активно почала надавати допомогу у багатьох напрямках: фінансова допомога, гуманітарна допомога, здійснення антиросійської пропаганди, активізація міжнародної підтримки України, популяризування та промоція української культури. Фінансова, гуманітарна та медична допомога закордонних українців зосереджена на співпраці та створенні різноманітних фондів та благодійних організацій. Наприклад, Конгрес українців Італії, «Італія-Україна-Майдан» протягом 2014-2018 років на постійній основі разом з італійцями передавав гуманітарні вантажі (їжу, одяг, медикаменти, автомобілі для військових та спорядження), організація «Волинь-2014», співпрацюючи з українською діаспорою Німеччини, змогла передати 10 тонн допомоги на схід для військових, переселенців та у лікарні. А українські активісти в Бразилії ще в перші дні війни на Сході надали кілька тонн гуманітарної допомоги, наразі вони допомагають через благодійні фонди, збираючи кошти й піклуються про українських біженців, що були змушені шукати порятунку в цій країні.

Важливим складником гуманітарної допомоги є медична допомога для військових. За ініціативою українських діаспор постійно військовим надавалась медична допомога, як в Україні (виділялись кошти), так відбувалось і їх лікування в інших країнах. Як приклад зазначеної тези, можна навести підтримку

української діаспори в Італії та Румунії, які активно проводили переговори щодо лікування українських військових в медичних закладах означених держав. Переважно лікування та реабілітацію оплачували уряди цих країн, але й українці за власної ініціативи надавали фінансову допомогу [Набока 2015; Global Ukraine 2023].

Ще однією формою допомоги української діаспори є здійснення тиску на уряди своїх держав задля надання військової допомоги. Так, коли Канада давала Україні позику сумою 95 мільйонів доларів з ціллю підтримати економіку країни, вказуючи на заборону витрат цих грошей на зброю та лише розглядала можливість надання ще 10 мільйонів на зброю, українська діаспора розцінила такі дії як не бажання надавати підтримку Україні, внаслідок чого було проведено багато раундів переговорів, що призвели до ухвалення рішення про виділення коштів [Reshetchenko 2023]. У контексті продовження практик надання гуманітарної допомоги від української діаспори слід відзначити, що в квітні 2023 року група волонтерів з Тернополя отримала допомогу від української діаспори, яка знаходиться в Сполучених Штатах Америки. Ця допомога була зібрана за допомогою американського фонду «United Support for Ukraine» та передана волонтерському центру «Десантно-козацького рою». Представники української діаспори передали два автомобілі, медикаменти, медичні прилади, засоби гігієни, одяг, матраци, ковдри, дитяче харчування та інші речі. Волонтери планують відправити автомобілі та амуніцію на Бахмутський та Слов'янський напрямки, а медикаменти та медичну техніку - до лікарень на Донеччині, Київщині, Хмельниччині та Тернопільщині [Кісіль 2023].

Боротьба з пропагандою Російської Федерації щодо подій в Україні є однією із найважливіших напрямків підтримки, яка надається українською діаспорою. Представники діаспори розуміють всю складність ситуації та намагаються поширювати правдиву інформацію по своїм каналам, оскільки в певних країнах вони проживають вже тривалий час, у них сформувалась гарна репутація, отже, до них є довіра й тому така діяльність є

високо ефективною. Українці мають свої газети за кордоном, журнали, телеканали, мають можливість виступати на місцевих каналах, спілкуються з іноземними журналістами, видають різні інформаційно-аналітичні листівки, в яких намагаються розповідати правду. До таких інформаційних джерел української діаспори належать «The Ukrainian Weekly», Вісник української громади в Хорватії, «Свобода», «Час і події» (США), «Болгарські вісті» й «Укр.Бг» (Болгарія) тощо. Інформаційно-політична підтримка Україні надається в кожній країні здебільшого через громадські неурядові організації, утворені представниками української діаспори. Наприклад, в США – це Українська національна інформаційна служба, а у Канаді – Інформаційне бюро України, їх завданням є поширювати інформацію в цих країнах та по можливості в інших про Україну, її політику та займатись лобіюванням її інтересів [Українська діаспора та війна 2022].

Підтримка діаспори реалізовується через впливові міжнародні недержавні асоціації українців: Світовий Конгрес Українців, Всесвітній конгрес вільних українців, Організацію відродження України, Українську всесвітню координаційну раду, Український конгресовий комітет Америки та інші. В кожній країні, де представлена українська діаспора, таких асоціацій нараховується від десятків до сотень, їх кількість залежить від сили впливовості українців в країні та їх кількості, адже навіть маленькі українські діаспори можуть працювати на користь України в межах однієї спілки. Як приклад можна навести «Українську діаспору в Алжирі», в цій країні проживає близько 400 українців, серед яких понад 200 беруть активну участь в підтримці відносин зі своєю батьківщиною під патронатом Посольства України в АНДР здебільшого в культурно-гуманітарному та науково-технічному напрямі. [Посольство України 2022].

Українці, що проживають у Чилі, також є нечисельним, попри це вони проводять акції протесту, мітинги та пікети. Метою цих заходів є не лише висловлення невдоволення діями Москви, а й привернення уваги звичайних жителів Чилі до подій в Україні. Активісти проводять свої акції біля посольства Росії

у Сантьяго, тримаючи плакати та синьо-жовті прапори, засуджуючи вторгнення російських військ на територію України. Українська діаспора в Чилі засуджує відкрите вторгнення та агресію з боку РФ та підтримує незалежність та цілісність України. В певній мірі їх дії спонукали чилійський уряд виділити 100 тис. доларів Україні через Червоний Хрест на підтримку, уряди Чилі та Аргентини вирішили припинити постачання літєвої руди до Росії. У зв'язку з агресією Росії до України, уряд Чилі відкликав запрошення для російських компаній на міжнародну аерокосмічну виставку FIDAE, яка є найбільшою в Латинській Америці [Діаспора України 2022].

Конфедерація українців Латвії («Віче») є групою громадських організацій, що об'єдналися 10 лютого 2022 року, з метою консолідації людей, які підтримують територіальну єдність України, виступають проти війни Російської Федерації, пропагують українську культуру, сприяють розвитку соціальних та бізнесових зв'язків. Під час війни в Україні головними пріоритетами Асоціації стали забезпечення гуманітарної допомоги, підтримка військових захисників держави, допомога біженцям, організація благодійних концертів для збору коштів, створення інформаційного простору для поширення відомостей про події війни та співпраця з латвійськими громадськими та державними структурами. Так, у березні 2023 року Конфедерація спільними зусиллями з українською діаспорою організувала передачу українським військовим автотранспорту, запасних автомобільних комплектуючих й важливо необхідної провізії [«ВІЧЕ» 2023].

Найвпливовішою неурядовою організацією українців є Світовий Конгрес Українців – це конфедерація, створена з представників культурних, неполітичних, наукових та інших організацій українців. Охоплює Конгрес 31 країну та близько сотні маленьких спільнот. Організація має на меті як підтримку українців за кордоном, вона представляє їх перед державами та лобіює, так і контроль за організаціями, які входять до її складу. Задля підтримки України Світовий Конгрес Українців поширює інформацію про Україну

й мобілізує думку закордонного українства для формування в них відчуття етнічної ідентичності та бажання розбудувати Україну економічно, культурно, політично. Спільнота постійно тримає зв'язок з країною та відразу реагує на ті питання, де вона може допомогти. Конгрес вважається окремим альянсом, що сам себе представляє на міжнародній арені та є незалежним, адже у 2003 році ООН надала йому статус неурядової організації [Diaspora organizations 2022]. Наразі Світовий конгрес українців закликає Міжнародний олімпійський комітет відмовитися від допуску російських і білоруських спортсменів до участі у Літніх Олімпійських іграх 2024 року в Парижі. СКУ пояснив, що російська агресія в Україні призвела до загибелі 231 українського спортсмена і тренера, захоплення ще 28 осіб та знищення сотень спортивних закладів. Вони закликають не допускати російських спортсменів до будь-яких міжнародних спортивних змагань, а Олімпійські ігри не використовувати для приховування російських злочинів. У разі невиконання вимог Україна може здійснити бойкот паризьких Ігор [СКУ закликає Міжнародний олімпійський комітет 2023].

Співпраця з урядами та міжнародними організаціями відбувається не тільки задля забезпечення інтересів, прав української діаспори, але й на користь української держави, задля чого представники діаспори здійснюють тиск, вимагаючи надавати політичну, економічну, дипломатичну й військову допомогу. Потрібно звернути увагу, що важливим досягненням української діаспори було й сприяння в підписанні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Активна взаємодія відбувається з ООН, МВФ, де світове українство захищає свої внутрішні та зовнішні інтереси. Діаспора підтримує зв'язок з НАТО в рамках військово-технічної підтримки та подальшого підтримання санкційного тиску на Російську Федерацію. Такі контакти стали можливі через вплив української меншини в Канаді (через Канадське товариство приятелів України, Канадської групи сприяння демократії в Україні, зокрема свій внесок в політичну підтримку України внесла Христя Фріланд, українська

канадка, яка стала міністром закордонних справ у 2016 році, а віце-прем'єр-міністром Канади – у 2019 році) та США. Як вагомі представники НАТО, підтримавши українців вони дали сигнал іншим країнам НАТО також надавати підтримку Україні. Діяльність українських діаспор також була спрямована на запровадження, розширення та посилення санкцій проти РФ. Цього вдалося досягнути завдяки зверненню до урядів країн та здійснення протестів. Як наслідок, українці змогли досягнути певного успіху в цьому питанні разом в співпраці з українською владою, США й Канада запроваджували достатньо рішучі санкції та впливали на Європу в цьому питанні [Українська діаспора та війна 2022].

Серед громадських організацій української діаспори нового покоління, метою яких є активна політична підтримка України, можна виокремити Razom for Ukraine, Nova Ukraine, Ukrainian Congress Committee of America та Американсько-український фонд. Razom for Ukraine (Razom Dlia Ukraini) може слугувати прикладом ефективності використання соціальних мереж. Спільнота займається поширенням пропозицій до Конгресу США про підтримку України та передачею речей для тактичної медицини, лікарняного обладнання та комунікаційного обладнання. Для залучення іноземних інвестицій у свій фонд вони планують заснувати глобальну спільноту волонтерів, які мають бажання допомогти Україні в її демократизації [У США визначили найпопулярніші 2015].

Революція Гідності спричинила виникнення Nova Ukraine, організації української діаспори в Каліфорнії, яка допомагає в організації стажувань для українців в ІТ-сфері та економічній підтримці Донбасу, з 2014 року вони вже зібрали понад 35 мільйонів доларів пожертв, які направляють на різноманітні заходи, що мають на меті допомогу українцям та зміцнення демократії в Україні. Наразі організація працює над реалізацією таких проєктів, як «Зимова підтримка», «Евакуація українців депортованих до Росії», «Доставка медичної допомоги в Україну», «Відбудова українських шкіл», «Захист тварин в Україні», «Допомога біженцям та ВПО». В рамках цих проєктів

було надано 1215 генераторів для українців, 12 998 тон гуманітарної допомоги, евакуйовано 118 тисяч людей, та доставлено понад 520 тисяч «пакетів допомоги» [Nova Ukraine 2023].

Американо-український фонд, що був створений ще у 1991 році, за ініціативою якого було реалізовано не одну стратегічну програму підтримки України в політичній сфері. Метою діяльності цього фонду є розвиток демократично-вільної України, покращення ринкової економіки та розвиток стратегічно-важливих відносин США-Україна, що має непересічне значення для позиціонування нашої держави на міжнародній арені.

Українська діаспора займається активною й ефективною діяльністю щодо сприяння налагодженню відносин між країною перебування та Україною в політичній площині. Саме її діяльність допомагає пришвидшити те, над чим працюють уряди зацікавлених держав. З цією метою представники діаспори проводять мітинги, оголошують заклики, подають петиції, проводять ефективну роботу в структурах держав-реципієнтів та українських недержавних організаціях, союзах, що мають за мету розвивати співробітництво України з іншими державами у політичній сфері.

В той же час українська діаспора відіграє важливу роль в підтримці економічного розвитку України в умовах російської агресії. Найбільша економічна підтримка здійснюється за рахунок різних фінансових переказів, здебільшого мова йде про перекази близьким людям, однак також економічна допомога здійснюється завдяки сприяння розвитку торговельних відносин, інвестицій в країну-донора, створення чи підтримці працевдатності підприємств та передачі закордонного досвіду. Різницею між переказами та інвестиціями є суттєвою, адже передаючи гроші українці впливають на ріст ВВП в країні та інфляцію, але створення підприємств чи здобуття у власність цінних паперів, важливих державних облігацій (особливо військових) є вже інвестицією в українську економіку. Українці зарубіжжя завдяки своїм фінансовим переказам можуть підтримувати Україну у розмірі до 1 мільярда доларів і це тільки на місяць.

Національний банк України вказує на те, що приблизний річний обсяг такої підтримки від української діаспори становить приблизно 9,3 мільярда доларів. Крім цього, члени української спільноти за кордоном можуть економічно підтримати державу, коли тимчасово приїжджають в Україну, проте такі кошти не більші, аніж перекази й тому не розглядаються як інвестиції [Набока 2015].

Підтримка торгівлі відбувається через підтримку економічних зв'язків між країною походження та призначення через їх виробників та споживачів. Українська діаспора задля покращення економіки своєї рідної країни налагоджує відносини між державами, впливаючи на підписання тих чи інших економічних договорів, здебільшого у двосторонньому форматі. Вплив українських діаспор дуже потрібен, коли Україна зацікавлена в різних економічних договорах із країною походження діаспори, в таких випадках для пришвидшення розгляду питання уряд країни залучає українців, які можуть виступити на захист інтересів України. Наприклад, впливова українська діаспора в Канаді сприяла укладанню договору між Україною та Канадою про зону вільної торгівлі. Діаспора Канади працює задля розвитку України майже із часів її формування в країні й тому варто згадати про її економічну підтримку у 2014 році, тоді українці зарубіжжя звертались до уряду Канади з метою виділення рідній країні суму в розмірі 700 мільйонів підтримки на фоні війни на Донбасі, створення програми миротворчої діяльності між урядами й навчання українських військових. В той час підтримка надходила особисто від членів діаспори, це були приватні підприємці, українські православні церкви, які там знаходяться, та недержавні громадські українські організації [Українсько-канадські відносини 2022].

Українська діаспора в Польщі також відіграє значну в економічній підтримці України. Окрім всіх вищеперерахованих методів підтримки, адже вони притаманні кожній спільноті українців за кордоном, українці в Республіці разом з поляками організують Україно-польський бізнес-форум, на який вони запрошують урядовців, політичних дія-

чів, підприємців як міжнародного, так і регіонального рівня, власників маленьких бізнесів та організації, де кожен з них може обмінюватись своїми знаннями. Це створює гарні можливості для пошуку інвесторів та запровадження нових проектів та програм співробітництва. Заходи такого характеру зміцнюють і економічний потенціал союзу Україна-Польща.

Ефективним форматом підтримки економіки України діаспорою є Глобальний форум українців, який об'єднує понад 30 волонтерів, завданням яких є співпрацювати з понад 400 українських закордонних організацій, що працюють в різних сферах з метою розвитку публічної дипломатії. В ході цього форуму українці зарубіжжя проводять Business Hub та Global Ukrainians Club. Завдяки таким заходам вони започатковують інноваційні зв'язки навіть у форматі онлайн підтримки, що дозволяє українському бізнесу підтримувати постійний зв'язок з українською діаспорою. Серед інших ключових заходів – організація зустрічей, тренінгів та семінарів. Так, Global Business Hub у 2019 році проводила форум в ході якого українці зарубіжжя та українці, що знаходяться в Україні, мали змогу поспілкуватися на такі теми: «Глобальне бачення національної політики реінтеграції для Global Ukrainians», «Стратегії, механізми та інструменти залучення інтелектуального та фінансового капіталу Global Ukrainians у проекти розвитку ОТГ в Україні», «Стратегії, механізми та інструменти Global Ukrainians для просування іміджу України з метою глобальної експансії українських брендів» й «Стратегічні можливості мережі Global Ukrainians для експорту української креативної економіки». Серед останніх вебінарів можна назвати захід на тему «ІТ підприємництво в ОАЕ – переваги і виклики», що проводився за сприяння Бізнес Ради України в ОАЕ за підтримки Ukrainian Business Way 11 квітня 2023 року, в ході якого українці обговорювали ІТ сферу в Україні та ОАЕ та можливі напрями співпраці [Global Ukraine 2023; Ukrainian Business Council в Дубаї (ОАЕ) 2023].

Українці за кордоном можуть підтримувати продукування конкурентної спромож-

ності України на міжнародному торговельному ринку. Діаспора купує українські товари та тим самим популяризує нові українські продукти, вони все більше виходять на ринок країни перебування діаспори, а пізніше поширюється і на глобальний ринок, тобто в такому випадку українська діаспора виступає як бізнес-амбасадори. Конкурентоспроможність економіки України діаспори можуть формувати завдяки створенню так званого бренду, в цьому допомагають найбільше політичні діячі країни-реципієнта, які мають українське походження. Залучаючи їх чи приводячи як приклад українці привертають увагу до України як в загальному, так і в певних вузьких сферах. Інвестиції займають майже ключову роль в економічній підтримці рідної держави, адже, наприклад, вкладник з українським походженням окрім самостійних інвестицій в Україну буде пропагувати вкладатись в економіку країни, тим самим підвищувати довіру іноземців до України.

Новим інструментом економічної підтримки України є і обмін навичками та знаннями. Діаспори, перебуваючи за кордоном, мають доступ до нових технологій, дізнаються про потреби виробників, оцінюють конкурентоспроможність як своєї країни, так і країни-реципієнта. Після цього вони можуть поділитись такими знаннями зі своєю країною, наприклад створити підприємство, що буде відповідати найвищим стандартам. Цей напрямок економічної підтримки в ХХІ є новим для України в співпраці з українською діаспорою і тому такий інструмент їх співробітництва ще не достатньо пропрацьований. В таких обмінах представники української діаспори відіграють роль так званого торгового аналітика, маркетолога, амбасадора. Здебільшого аби обмінюватись отриманою інформацією зарубіжні українці співпрацюють з молодого інноваційною компанією або проводять різні консультації, бізнес-форуми, щоб поділитись отриманим досвідом та розповісти про перспективи. В таких випадках не обов'язково українцям повертаються додому, залучення може бути транснаціональним (здебільшого за допомогою цифрових рішень), тобто через кордони та країни. Іншою можливістю пе-

редачі знань є тимчасове повернення громадянина України, що прагне втілити у життя обраний проект, спираючись на отриманий досвід в іншій країні [Взаємодія з діаспорою 2018]. Прикладом цього слугує історія Андрія Дегтярьова, який вирушив до Лондона у 2015 році, там Google запропонував йому бути менеджером команди, що працювала над Android Developer Tools, інструментами для розробки на ОС Android. Протягом роботи на компанію А. Дегтярьов отримав пакет акцій, підвищення, отримавши посаду керівника команди Google Search & Assistant Engineering Productivity, що відкривало для нього широкі перспективи для розвитку своєї кар'єри у великій Британії. Однак, у жовтні 2021-го він повернувся до Києва на посаду віце-президента з інжинірингу в ІТ-компанії Ciklum, де передає новій команді свої знання та навчає їх, розвиваючи ІТ-сферу в Україні. Наразі Андрій говорить, що він повернувся в Україну і ділиться своїм досвідом, отриманим в Лондоні [Мельник 2021]. Ще одним таким прикладом може слугувати відкриття нестандартного кінотеатру Владиславом Череватим. Влітку 2017 року Владислав виїхав до США в рамках програми «Працюй і Подорожуй». Там він вперше побачив кінотеатр, розташований на узбережжі океану. Після повернення в Україну він вирішив відкрити в Одесі подібний кінотеатр за американським зразком. Перший показ фільму відбувся в такому кінотеатрі відбувся 3 червня 2018 року, а вже через два роки було відкрито п'ять кінотеатрів: в Одесі та три в Києві. Взимку 2023 року кінотеатр працював за програмою «Christmas Story» в Одесі, влітку планує працювати в Празі. Отже, Владислав здійснив сміливий крок, заснувавши неординарний кінотеатр, використовуючи зарубіжний досвід [Найвідважніші підприємці Одеси 2022].

В останні роки найбільш налагодженим напрямом підтримки економіки України є сприяння у наданні допомоги в рамках військової допомоги та фінансових кредитів. В цьому, як і раніше, допомагають спільне звертання до урядів країн, зібрання підписів та подання пропозицій на розгляд. Українці за кордоном активні в підтримці економіки

України через вимагання від своїх країн перебування запровадження санкцій та відмови від російських товарів, енергоресурсів та інших послуг. Метою такої діяльності для них є намагання зменшити вплив Російської Федерації та перекрити їй можливість мати змогу вести війну проти України.

Висновки.

Українська діаспора вперше об'єднала свої зусилля у справі усесторонньої підтримки нашої держави у 2014 році, коли розпочалась Революція Гідності, анексія Криму та війна на Сході України, тоді відбулось об'єднання нової та старої діаспори, молодого та старого покоління. Результативність такого єднання була дуже сильною. Солідарність української діаспори з Україною привели до того, що ще до початку повномасштабного вторгнення ряд країн були готові надати країні військову та економічну підтримку.

24 лютого 2022 року після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну для української діаспори за кордоном розпочався новий етап, період, коли вони максимально консолідувались й направили свої зусилля на підтримку України. Українська діаспора від 24 лютого показала світові, що вона повністю солідарна з Україною та її владою, масштаб її діяльності та впливовість вразила весь світ, окрім цього відбулась велика підтримка представників титульних націй та національних меншин українській діаспорі в країнах її перебування.

Українці зарубіжжя перші, хто відреагував на війну в Україні та почав діяти, поки світ чекав на можливе падіння України, вони вже розпочали з перших годин після вторгнення поширювати інформацію про військову агресію Росії, тримали постійний контакт з українцями, були створені гуманітарні штаби для прийняття біженців та активізувалась робота фондів, які раніше надавали фінансову допомогу. З перших днів війни представники діаспори використовували соціальні зв'язки та капітал для збору грошей на гуманітарну допомогу та військову підтримку. Основним завданням донині для них залишається боротьба з російською пропагандою, не зважаючи на складнощі, українці зарубіжжя ефек-

тивно протистоять інформаційній війні Росії. Методами, які використовуються українцями в їх боротьбі, є дописи в соціальних мережах, постійні інтерв'ю з іноземними ЗМІ, звертання до газетних та інших редакцій, щоб вони висвітлювали реальні події в Україні. Діаспора розуміє, що у XXI столітті через великий потік інформації, міжнародна спільнота дезорієнтована і може сприймати хибну інформацію за правдиву, тому слід поширювати правдиву інформацію, підкріплену фактами, адже прикути увагу світу до України може тільки перевірена інформація.

Більшість членів української діаспори зберігають міцні культурні, фінансові та політичні зв'язки з Україною. Українці зарубіжжя працюють над економічним зростанням та політичною інтеграцією України у глобальний світ. Українці зарубіжжя сприяють розвитку стабільних торговельних, політичних, туристичних, соціальних зв'язки з іншими країнами, в першу чергу з її сусідами.

З початку повномасштабної війни в Україні можна простежити значення української діаспори та її роль в реалізації «м'якої сили» України. Окрім фінансової допомоги та благодійних коштів, які збирає діаспора, учасники громади беруть участь також у нефінансових формах діаспорного капіталу, вкладаючи свій соціальний, політичний та інтелектуальний капітал. Фактично, за останні місяці політична участь української діаспори

досягла небувалого масштабу. Українці всюди намагаються представити інтереси своєї рідної держави, акцентуючи увагу та тих жахах, які відбуваються на її території. Мітинги в країнах не припиняються до сьогодні, заклики стосується закінчення війни, надання економічної та військової допомоги, визнання дій Російської Федерації щодо українців геноцидом та надання Росії статусу країни-спонсору тероризму.

Діаспора по всьому світу активно здійснює політичні протести проти російського вторгнення, пише офіційні листи та петиції до міжнародних організацій, проводить інформаційні марші та пікети перед дипломатичними представництвами Російської Федерації, Білорусі та ряду інших країн відповідно до ситуації, окрім цього протести відбуваються і біля головних будівель країн (парламент, рада) в разі недостатньої допомоги українському народу.

Разом з цими представники української діаспори розробляють ініціативи для відновлення України й пошуку спеціалістів, які допоможуть відбудувати та підняти країну.

Отже, українська діаспора наразі продемонстрували величезну мобілізаційну здатність, а також рішучість щодо підтримки України та сприянні її розвитку України, що сприятиме не тільки більш успішній протидії ворогу, а й посиленню її статусу на міжнародній арені.

Бібліографічні посилання

- «ВІЧЕ» – Конфедерація українців в Латвії. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://viche.lv/uk/domashnya/> (дата звернення 12.05.2023)
- Diaspora organizations and their humanitarian response in Ukraine - Ukraine. (2022). *ReliefWeb*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.global-ukraine.org/en/> (дата звернення 10.05.2023)
- Global Ukraine*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://www.global-ukraine.org/en/> (дата звернення 10.05.2023)
- Melnyk, L. (2016). *How the Ukrainian Diasporic Community in Germany Contributes to EU's Policy in its Home Country*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://iep-berlin.de/wp-content/uploads/2016/05/1602_PP_How-the-Ukrainian-Diasporic-v02.pdf (дата звернення 1.05.2023)
- Nova Ukraine: організація української діаспори в Каліфорнії*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://novaukraine.org/> (дата звернення 5.05.2023)
- Reshetchenko, D. (2023). Social and Political Life of Ukrainian Diaspora and its actions in support for Ukraine in November 2013-March 2014. *Cairn.info*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.cairn.info/revue-cahiers-sens-public-2014-1-page-65.htm> (дата звернення 1.05.2023)
- Ukrainian Business Council в Дубаї (ОАЕ)*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ubcdubai.org/> (дата звернення 1.05.2023)

- Взаємодія з діаспорою: як Україна може використати досвід Ізраїлю? (2018). *Центр «Нова Європа»*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://neweurope.org.ua/vzayemodiya-z-diasporoyu-yak-ukrayina-mozhe-vykorystaty-dosvid-izrayilyu/> (дата звернення 10.05.2023)
- Діаспора України: Чилі. Міок*. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://miok.lviv.ua/?p=21949> (дата звернення 1.05.2023)
- Кісіль, Г. (2023). *Тернопільські волонтери отримали допомогу від української діаспори*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://suspilne.media/460931-ternopilski-volonteri-otrimali-dopomogu-vid-ukrainskoi-diaspori/> (дата звернення 1.05.2023)
- Мельник, Т. (2021). Андрій Дегтярьов залишив Google у Лондоні, щоб приєднатися до Сіклум у Києві. Чого вчить техногігант і хто такі справжні Senior-програмісти - інтерв'ю. *Forbes.ua*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://forbes.ua/ru/innovations/andriy-degtyarov-zalishiv-google-u-londoni-shchob-priednatis-do-ciklum-u-kiievi-chomu-vchit-tekhnogigant-ta-khto-taki-spravzhni-senior-programisti-intervyu-29102021-2693> (дата звернення 1.05.2023)
- Набока, М. (2015). Як українська діаспора допомагає Україні. *Радіо Свобода*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/27067230.html> (дата звернення 2.05.2023)
- Найвідважніші підприємці Одеси. (2022). *Media for Creators*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mc.today/50-samyh-otvazhnyh-predprinimatelej-odesskoj-oblasti-itogi-i-pobediteli/> (дата звернення 5.05.2023)
- Посольство України в Алжирській Народній Демократичній Республіці (зона відповідальності Мали та Мавританія)*. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://algeria.mfa.gov.ua/> (дата звернення 5.05.2023)
- Проць, О. (2012). Українська діаспора. *Пластова банка*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://plastovabanka.org.ua/gutirka/hutirka-ukrajinska-diaspora/> (дата звернення 6.05.2023)
- СКУ закликає Міжнародний олімпійський комітет заборонити участь російських та білоруських спортсменів в Олімпійських Іграх 2024 року - Світовий Конгрес Українців. International Organization - Ukrainian World Congress*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrainian-worldcongress.org/ua/sku-zaklikae-mizhnarodnij-olimpijskij-komitet-zaboroniti-uchast-rosijskih-ta-biloruskih-sportsmeniv-v-olimpijskih-igrah-2024-roku/> (дата звернення 9.05.2023)
- У США визначили найпопулярніші українські організації. Укрінформ - актуальні новини України та світу. (2015). Укрінформ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/1816156-u_ssha_viznachili_nauporulyarnishi_ukrainski_organizatsi.html (дата звернення 8.05.2023)
- Українська діаспора та війна: боротьба має продовжуватися*. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2022/05/28/7348901/> (дата звернення 15.05.2023)
- Українсько-канадські відносини на сучасному етапі: особливості та перспективи розвитку. (2022). *Репозитарій Національного Авіаційного Університету* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55661/1/Кваліфікаційна%20робота_Нечай%20Д.Ю.pdf (дата звернення 5.05.2023)
- Цюпин, Б. (2013). Українці у Лондоні долучилися до європейського майдану. *Радіо Свобода*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/25178100.html> (дата звернення 9.05.2023)

References

- “VICHЕ” – *Konfederatsiia ukrainsiv v Latvii* [«Viche» - Confederation of Ukrainians in Latvia]. (2023). Retrieved May 12, 2023 from <https://viche.lv/uk/domashnya/> (in Ukrainian)
- Diaspora organizations and their humanitarian response in Ukraine - Ukraine. (2022). *ReliefWeb. Global Ukraine*
- Diaspora Ukraini: Chyli. Miok* [Diaspora in Ukraine: Chile. Mioc]. (2022). Retrieved May 1, 2023 from <https://miok.lviv.ua/?p=21949> (in Ukrainian)
- Global Ukraine*. (2023). Retrieved May 10, 2023 from <https://www.global-ukraine.org/en/>
- Kisil, H. (2023). *Ternopilski volontery otrymaly dopomohu vid ukrainskoi diaspori* [Ternopil volunteers received help from the Ukrainian diaspora]. Retrieved May 1, 2023 from <https://suspilne.media/460931-ternopilski-volonteri-otrimali-dopomogu-vid-ukrainskoi-diaspori/> (in Ukrainian)

- Melnyk, L. (2016). *How the Ukrainian Diasporic Community in Germany Contributes to EU's Policy in its Home Country*. Retrieved May 1, 2023 from https://iep-berlin.de/wp-content/uploads/2016/05/1602_PP_How-the-Ukrainian-Diasporic-v02.pdf
- Melnyk, T. (2021). Andrii Dehtiarov zalishyv Google u Londoni, shchob pryednatysia do Ciklum u Kyievi. Choho vchyt tekhnohihant i khto taki spravzhni Senior-prohramisty – interv'iu [Andriy Degtyarev left Google in London to join Ciklum in Kyiv. What does the tech giant teach the tech giant teaches and who are the real Senior Programmers - interview]. *Forbes.ua*. Retrieved May 1, 2023 from <https://forbes.ua/ru/innovations/andriy-degtyarov-zalishiv-google-u-londoni-shchob-priednatis-do-ciklum-u-kyievi-chomu-vchit-tekhnogigant-ta-khto-taki-spravzhni-senior-programisti-intervyu-29102021-2693> (in Ukrainian)
- Naboka, M. (2015). Yak ukrainska diaspora dopomahaie Ukraini [How the Ukrainian diaspora helps Ukraine]. *Radio Svoboda*. Retrieved May 2, 2023 from <https://www.radiosvoboda.org/a/27067230.html> (in Ukrainian)
- Naividvazhnishi pidpriiemtsi Odesy [The most courageous entrepreneurs of Odesa]. (2022). *Media for Creators*. Retrieved May 5, 2023 from <https://mc.today/50-samyh-otvazhnyh-predprinimatelej-odesskoj-oblasti-itogi-i-pobediteli/> (in Ukrainian)
- Nova Ukraine: orhanizatsiia ukrainskoi diaspory v Kalifornii* [Nova Ukraine: an organization of the Ukrainian diaspora in California]. (2023). Retrieved May 5, 2023 from <https://novaukraine.org/> (in Ukrainian)
- Posolstvo Ukrainy v Alzhyrskii Narodnii Demokratychnii Respublitsi (zona vidpovidalnosti Mali ta Mavrytaniia)* [Embassy of Ukraine in the People's Democratic Republic of Algeria (area of responsibility Mali and Mauritania)]. (2022). Retrieved May 5, 2023 from <https://algeria.mfa.gov.ua/> (in Ukrainian)
- Prots, O. (2012). Ukrainska diaspora [Ukrainian diaspora]. *Plastova banka*. Retrieved May 6, 2023 from <https://plastovabanka.org.ua/gutirka/hutirka-ukrajinska-diaspora/> (in Ukrainian)
- Reshetchenko, D. (2023). Social and Political Life of Ukrainian Diaspora and its actions in support for Ukraine In November 2013 – March 2014. *Cairn.info*. Retrieved May 1, 2023 from <https://www.cairn.info/revue-cahiers-sens-public-2014-1-page-65.htm>
- SKU zaklykaie Mizhnarodnyi olimpiiskyi komitet zaboronyty uchast rosiiskykh ta biloruskykh sportsmeniv v Olimpiiskykh Igrakh 2024 roku - Svitovyi Kongres Ukraintsiv. International Organization - Ukrainian World Congress* [UWC calls upon the International Olympic Committee to ban Russian and Belarusian athletes from the 2024 Olympic Games - Ukrainian World Congress International Organization - Ukrainian World Congress]. (2023). Retrieved May 9, 2023 from <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/sku-zaklykae-mizhnarodnij-olimpijskij-komit-et-zaboroniti-uchast-rosijskih-ta-biloruskih-sportsmeniv-v-olimpijskih-igrah-2024-roku> (in Ukrainian)
- Tsiupyn, B. (2013). Ukraintsi u Londoni doluchylysia do yevropeiskoho maidanu [Ukrainians in London joined the European Maidan]. *Radio Svoboda*. Retrieved May 9, 2023 from <https://www.radiosvoboda.org/a/25178100.html> (in Ukrainian)
- U SShA vyznachyly naipopuliarnishi ukrainski orhanizatsii. Ukrin-form - aktualni novyny Ukrainy ta svitu [The most popular Ukrainian organizations have been identified in the United States]. (2015). *Ukrinform*. Retrieved May 8, 2023 from https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/1816156-u_ssha_viznachili_naypopulyarnishi_ukrainski_organizatsiii.html (in Ukrainian)
- Ukrainian Business Council v Dubai (OAE)*. [Ukrainian Business Council in Dubai (UAE)]. (2023). Retrieved May 1, 2023 from <http://ubcdubai.org/> (in Ukrainian)
- Ukrainska diaspora ta viina: borotba maie prodovzhuvatysia* [The Ukrainian diaspora and the war: the struggle must continue]. (2022). Retrieved May 15, 2023 from <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2022/05/28/7348901/> (in Ukrainian)
- Ukrainsko-kanadski vidnosyny na suchasnomu etapi: osoblyvosti ta perspektyvy rozvytku [Ukrainian-Canadian Relations at the Present Stage: Features and Prospects for Development]. (2022). *Repozytarii Natsionalnoho Aviatsiinoho Univer-sytetu*. Retrieved May 5, 2023 from https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55661/1/Кваліфікаційна%20робота_Нечай%20Д.Ю.pdf (in Ukrainian)
- Vzaiemodiia z diasporoiu: yak Ukraina mozhe vykorystaty dosvid Izrailiu? Tsentр «Nova Yevropa» [Interaction with the Diaspora: How Ukraine Can Use Israel's Experience]. (2018). *Tsentр «Nova Yevropa»*. Retrieved May 10, 2023 from <http://neweurope.org.ua/vzayemodiya-z-diasporoyu-yak-ukrayina-mozhe-vykorystaty-dosvid-izrayilyu/> (in Ukrainian)